

Asia: VN/18098/2025

Lausuntopyyntö: Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi lapsen erityisestä suojelusta ja siihen liittyviksi laeiksi

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Ministeriö tai valvontaviranomainen

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Käsillä oleva esitysluonnos kytkeytyy kiinteästi samaan aikaan käynnissä olevaan sosiaalihuoltolain uudistukseen. Tasa-arvovaltuutettu antoi sosiaalihuoltolain uudistuksesta lausunnon sosiaali- ja terveystieteiden ministeriölle 29.5.2026. Uudella sosiaalihuoltolailla on tarkoitus parantaa pääsyä matalan kynnyksen sosiaalihuollon palveluihin (sosiaalityö ja sosiaaliohjaus) ja mm. tätä kautta joustavoittaa sosiaalihuollon rakenteita. Lailla tavoitellaan kuitenkin samalla myös merkittäviä säästöjä.

Lastensuojelun ja sosiaalihuollon palveluiden järjestämisvastuu kuuluu hyvinvointialueille. Vastuu käsillä olevan kokonaisuudistuksen toteutumisesta palautuu kuitenkin viime kädessä valtiolle, jolla on perustuslain 19 § mukainen velvollisuus turvata riittävät sosiaalipalvelut ja lasten hyvinvointi. Valtion rooli on myös keskeinen hyvinvointialueiden rahoittajana sekä ministeriöiltä alueille annettun ohjauksen myötä. Valtion rooli korostuu entisestään niillä hyvinvointialueilla, joiden omaa päätösvaltaa rajoitetaan valtiovarainministeriön käynnistämän arviointimenettelyn takia.

Ehdotetun lastensuojelulainsäädännön tavoitteena on vastata palvelujärjestelmän haasteisiin parantamalla pääsyä matalan kynnyksen palveluihin ja kasvattamalla sosiaalihuollon roolia lapsille ja lapsiperheille suunnattujen palveluiden tarjoamisessa. Tarkoitus on näin korostaa lastensuojelun palveluiden viimesijaisuutta ja madaltaa kynnyksiä perustason sosiaalipalveluihin pääsulle. Tämä

tapahtuisi perustasoisen sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen kasvaneen roolin kautta, millä edelleen tavoitellaan lastensuojelun asiakkuuksien vähenemistä. Muutoksiin pyritään myös täydentämällä sosiaalihuoltolain nojalla annettavia lapsiperhepalveluita, joihin sisällytettäisiin mm. mahdollisuus antaa joitain lastensuojelun avohuollon alaisuuteen kuuluvia palveluita (tehostettu perhetyö ja perhekuntoutus).

Ehdotettuun malliin siirtymisessä on tärkeää jo etukäteen arvioida mahdollisimman kattavasti, millainen kyky eri hyvinvointialueilla on toteuttaa sosiaalihuoltoa ja lastensuojelua koskevat palvelu-uudistukset. Jatkovalmistelussa tulisi nykyistä selvemmin arvioida sosiaalihuoltolain sekä lastensuojelulakiin kohdistuvien muutosten yhteisvaikutuksia. Kuten esitysluonnoksessakin todetaan, hyvinvointialueilla on tällä hetkellä keskenään hyvinkin toisistaan eriävät edellytykset toteuttaa suunnitellut uudistukset niin, että sosiaalipalveluiden saatavuus ei vaarannu. Palvelu-uudistusten eteneminen ja toimeenpano kaipaavat tässä mielessä myös jatkoseurantaa, jotta myös siirtymävaiheessa pystytään turvaamaan tukipalveluiden katkeamattomuus. Alueiden edelleen eriytyminen palveluiden mukaan olisi merkittävä lapsiperheitä sekä lapsia ja nuoria koskeva yhdenvertaisuusongelma.

2. Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

-

Perustelut tiiviisti

Tasa-arvovaltuutettu ei ota kantaa niihin nimenomaisiin rakenteisiin, joilla lastensuojelun avohuollon, sijaishuollon tai jälkihuollon palveluita tulisi järjestää. Valtuutettu pitää kuitenkin myönteisenä, että nyt uudistettavan lainsäädännön tavoite on helpottaa nykyisellä lastensuojelulailla katettuihin palveluihin pääsyä.

Tässä mielessä voi olla hyvinkin tarkoituksenmukaista esimerkiksi kohdistaa nykyisiä avohuollon ja jälkihuollon palveluita sosiaalihuollon matalan kynnyksen palvelujen alaisuuteen, jolloin lasten ja nuorten tarvitsemaa tukea voidaan järjestää joustavammin myös ilman lastensuojelun asiakkuutta. Niin ikään myönteistä on, jos muutos käytännössä nopeuttaa haavoittuvimmissa tilanteissa olevien lasten tai nuorten pääsyä palveluihin, ml. sellaisiin sosiaalipalveluihin, jotka jatkossakin edellyttävät lastensuojelun asiakkuutta.

Tasa-arvovaltuutettu korostaa kuitenkin, että palveluiden siirtäminen sosiaalihuollon yleisten palveluiden piiriin ei saa johtaa tilanteeseen, jossa lasten ja nuorten oikeus tarvitsemaansa tukeen tai pysyvään ammatilliseen tukeen tosiasiallisesti heikkenee.

3. Mikä seuraavista vaihtoehtoista olisi mielestänne tarkoituksenmukaisin tapa järjestää sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välinen rajapinta? Valitkaa yksi ja perustelkaa vastauksenne.

-

Perustelut tiiviisti

-

4. Lausuntopalaute lukuun 1 (Yleiset säännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 1 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

-

5. Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla muutoksella olevan lastensuojelun asiakkuuden alkamiseen ja päättymiseen?

-

6. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää koskevan asiakasmitoituksen joustavoittamisesta mielestänne kannatettava?

-

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

7. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävistä kannatettava?

-

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

8. Lausuntopalaute luvusta 3 (Lastensuojelun järjestäminen ja kustannusvastuu): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 3 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta sekä vaikutuksista.

-

9. Lausuntopalaute luvusta 4: Onko ehdotus, jonka mukaan lupa lapsen tutkimiseen annettaisiin jatkossa hyvinvointialueen viranhaltijan päätöksellä hallinto-oikeuden sijaan, mielestänne kannatettava?

-

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

10. Selkiyttävätkö luvun 4 ehdotukset lastensuojelun päätöksentekosääntelyä?

-

Perustelut tiiviisti

-

11. Lausuntopalaute luvusta 5: Onko ehdotus edunvalvojan palkkioiden ja kulukorvausten rajaamisesta ja yhdenmukaistamisesta valtioneuvoston asetuksella mielestänne kannatettava?

-

Millaisia vaikutuksia (etenkin taloudellisia) arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

Muut mahdolliset huomiot lastensuojelun edunvalvontaa koskevasta sääntelykokonaisuudesta?

-

12. Muu lausuntopalaute luvusta 5 (Lapsen osallisuus): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 5 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

-

13. Lausuntopalaute luvusta 6 (Menettelysäännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 6 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

-

14. Lausuntopalaute luvusta 7 (Lastensuojelun avohuolto): Ovatko lastensuojelun avohuoltoa koskevat ehdotukset mielestänne kannatettavia?

-

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

15. Lausuntopalaute luvusta 8 (Lapsen kiireellinen sijoitus): Onko kiireellisen sijoituksen jatkoa koskeva ehdotus (keston lyhentäminen 30 vuorokaudesta 14 vuorokauteen) mielestänne kannatettava?

-

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

16. Lausuntopalaute luvusta 9 (Huostaanotto): Onko huostaanottoa koskeva ehdotus (50 §) mielestänne kannatettava?

-

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

17. Lausuntopalaute luvusta 10 (Kodin ulkopuolinen sijoitus): Onko kodin ulkopuolisten sijoitusten ja sijoituspaikkojen valvontaa koskevien säännösten täsmentäminen ja vastuunjaon selkeyttäminen ehdotetulla tavalla mielestänne kannatettavaa?

-

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

18. Lausuntopalaute luvusta 11 (Laitoshoito): Onko ehdotus lastensuojelulaitoksen asuinyksikön henkilöstömitoituksen täsmentämisestä ja osittaisesta joustavoittamisesta (ml. lapsikohtainen vähimmäismitoitus 1 työntekijä/lapsi sekä mahdollisuus suhteuttaa mitoitusta sijoitettujen lasten lukumäärään) mielestänne kannatettava?

-

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

19. Onko ehdotus turvahenkilöä koskevaksi sääntelyksi, jossa turvahenkilön tehtävät ja toimivaltuudet erotetaan selvästi hoito- ja kasvatustehtävistä, mielestänne toimiva?

-

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Tasa-arvovaltuutettu toteaa, että turvahenkilöitä koskevassa jatkovalmistelussa tulee kiinnittää huomiota uudistuksen sukupuolivaikutuksiin. Arvioinnissa on tarpeen ottaa huomioon tasa-arvolain (609/1986) keskeinen lähtökohta, jonka mukaan tehtäviin tulee voida valita henkilöstöä sukupuolesta riippumatta, ellei työn tai tehtävän laatuun liittyvistä painavista ja hyväksyttävistä syistä muuta johdu.

Vaikka lastensuojelulaitoksen turvahenkilön tehtävä on esityksessä irrotettu kasvatushenkilöstön tehtävistä, olisi turvahenkilöstöllä kuitenkin selvä liityntä laitosten asiakkaisiin (lapsiin ja nuoriin). Työtehtäviin voi sisältyä myös lähtökohtaisesti asianmukaista puuttumista lasten ja nuorten fyysiseen koskemattomuuteen (esim. turvaamistoimet, henkilöntarkastukset).

Vaikka nykyinenkin lainsäädäntö jo huomioi sukupuoleen liittyviä herkkyksiä mm. rajoitustoimien osalta, turvahenkilöiden rooli juuri fyysiseen itsemääräämisoikeuteen puuttujana edellyttää huomiointia jatkovalmistelussa. Tässä yhteydessä tulisi tarkastella kriittisesti sitä, missä määrin mahdolliset sukupuoleen liittyvät syyt ovat aidosti välttämättömiä tehtävien hoidon kannalta, sekä varmistaa, etteivät käytännöt tosiasiallisesti johda sukupuoleen perustuvaan syrjintään. Asiassa vaikuttaa luonnollisesti turva-alan ammattilaisten vahva sukupuolittuneisuus miehiin, mikä korostaa sukupuolivaikutusten huolellisen arvioinnin tarvetta.

Lisäksi tasa-arvovaltuutettu huomauttaa, että lastensuojelulaitoksiin sijoitetuilla lapsilla ja nuorilla voi olla taustallaan sukupuolittuneeseen väkivaltaan, seksuaaliväkivaltaan tai hyväksikäyttöön liittyviä kokemuksia, minkä vuoksi turvahenkilöjärjestelmän vaikutuksia on arvioitava myös lasten turvallisuuden ja luottamuksellisen kohtaamisen näkökulmasta.

20. Lausuntopalaute luvusta 12 (Lapsen erityistä suojelua turvaavat rajoitukset sijaishuollon aikana): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 12 säännöksistä 90 § (yhteydenpidon rajoittaminen) ja 93 § (henkilöntarkastus) ja niiden käytännön toimivuudesta ja vaikutuksista.

-

21. Lausuntopalaute luvusta 13 (Jälkihuolto): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 13 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

-

22. Lausuntopalaute luvusta 17 (Voimaantulo): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita voimaantuloa koskevista säännöksistä ja niiden vaikutuksista.

-

23. Lausuntopalaute ehdotuksesta koskien lisärahoitusta tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen (TUVA) turvaamiseksi yksityisissä koulukodeissa ja Valtion koulukodeissa: Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita TUVA-koulutuksen rahoitusta koskevasta säännöksestä ja sen vaikutuksista.

-

24. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen taloudellisista vaikutuksista?

Tasa-arvovaltuutettu pitää esitysluonnoksen taloudellisten vaikutusten arviointia osittain puutteellisena. Esityksen tulisi selkeämmin mahdollistaa sen hahmottaminen, mitkä ehdotettujen lakimuutosten yhteisvaikutukset ovat nyt samanaikaisesti toteutettavan sosiaalihuoltolain uudistuksen kanssa. Sosiaalihuoltolain uudistus on kooltaan merkittävä, ja sen tavoitteita vaarantaa mm. se työmäärän ja vaatimustason nosto, joka matalan kynnyksen sosiaalihuoltoon todennäköisesti muutosten jälkeen kohdistuu. Tätäkin enemmän tavoitteita uhkaa se, että sosiaalihuoltolain uudistuksella tavoitellaan huomattavia valtiontalouden säästöjä, jotka kohdistuisivat pääasiassa henkilöstöresursseihin.

Esitysluonnoksessa mainitaan myös sosiaalihuoltoon ja lastensuojelun henkilöstöön uudistuksista koituvat vähennykset sekä mm. riski määräaikaisten työsuhteiden määrän lisääntymiselle. Asiaa tulisi kuitenkin arvioida selvästi nykyistä kattavammin huomioiden sosiaalihuollon ja lastensuojelun työntekijöiden naisvaltaisuus ja tätä kautta töiden vähentymisestä seuraavat sukupuolivaikutukset. Töiden vähenemiseen ja määräaikaaisuuksien lisääntymiseen liittyy herkästi riski raskaus- ja perhevapaasyrjinnän kasvulle.

25. Millaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte ehdotuksen 38 §:n 3 momentilla mahdollisesti olevan?

-

26. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen muista vaikutuksista?

Kuten kohdassa 24 on mainittu, tasa-arvovaltuutettu pitää esitysluonnoksen taloudellisten vaikutusten arviointia osittain puutteellisena. Erityisesti vaikutusarvioinneissa tulisi tarkastella nykyistä perusteellisemmin lakiehdotusten yhteisvaikutuksia samaan aikaan valmisteltavan

sosiaalihuoltolain uudistuksen sekä muiden lapsiperheiden toimeentuloon ja palveluihin vaikuttavien muutosten kanssa.

Tasa-arvovaltuutettu on sosiaalihuoltolakia koskevassa lausunnossaan kiinnittänyt huomiota perus- ja ihmisoikeusvaikutusten sekä sukupuolivaikutusten arvioinnin puutteisiin. Sama arvio koskee myös käsillä olevaa esitysluonnosta, jolla on merkittäviä vaikutuksia lasten, nuorten ja lapsiperheiden mahdollisuuksiin saada tarvitsemiaan sosiaalipalveluja yhdenvertaisella tavalla.

Esitysluonnoksessa ei arvioida riittävästi sitä, miten sosiaalipalveluiden ja lapsiperhepalveluiden uudelleenorganisointi vaikuttaa eri väestöryhmiin. Erityisesti yksinhuoltajaperheiden asemaan kohdistuvia vaikutuksia olisi perusteltua tarkastella tarkemmin. Yksinhuoltajista 87 prosenttia on naisia, minkä vuoksi palveluiden saatavuuteen, saavutettavuuteen ja oikea-aikaisuuteen kohdistuvilla muutoksilla voi olla myös sukupuolten tasa-arvon kannalta merkityksellisiä vaikutuksia. Arvioinnissa olisi syytä huomioida myös lapsiperheköyhyyden viimeaikainen kasvu sekä se, miten palvelujärjestelmän muutokset kohdistuvat taloudellisesti haavoittuvassa asemassa oleviin perheisiin.

Tasa-arvovaltuutettu korostaa, että lastensuojelulain uudistuksen toteuttamiskelpoisuutta ja vaikutuksia ei voida arvioida erillään sosiaalihuoltolain uudistuksesta. Vaikutusarvioinnissa tulisi nykyistä näkyvämmiin tarkastella sitä, miten näiden uudistusten yhteisvaikutukset kohdistuvat erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin, nuoriin ja lapsiperheisiin.

Kokonaisvaikutusten arvioinnissa tulisi ottaa huomioon myös valmistelun yhteydessä lapsilta ja nuorilta kerätty palaute. Lasten ja nuorten kuulemisissa korostui huoli siitä, että tukipalveluihin pääsy on usein vaikeaa ja että palveluita ei aina saada oikea-aikaisesti. Nämä havainnot ovat merkityksellisiä arvioitaessa uudistuksen tosiasiallisia vaikutuksia lasten oikeuksien toteutumiseen. Tasa-arvovaltuutettu pitää myönteisenä, että valmistelussa osallistettiin lapsia ja nuoria suoraan.

27. Vapaamuotoiset huomiot

Viranomaisilla on perustuslakiin (6 §) pohjautuva velvollisuus edistää sukupuolten tasa-arvoa yhteiskunnallisessa toiminnassa. Velvoite koskee myös lainsäätäjää. Perustuslaissa säädettyä viranomaisen edistämisvelvoitetta täydentää tasa-arvolain 4 §, joka korostaa viranomaisten nimenomaista velvollisuutta edistää tasa-arvon toteutumista yhteiskunnallisissa rakenteissa ja jossa veloitetaan erityisesti muuttamaan niitä olosuhteita, jotka estävät tasa-arvon toteutumista.

Tasa-arvovaltuutettu katsoo, että velvoitteiden toteutuminen edellyttää myös sitä, että lastensuojelulain uudistuksen sukupuolivaikutukset arvioidaan riittävällä tarkkuudella ja että

arvioinnissa huomioidaan erityisesti uudistuksen vaikutukset tyttöihin, poikiin, yksinhuoltajaperheisiin sekä sukupuolistunutta väkivaltaa kokeneisiin lapsiin ja nuoriin.

Spolander Mia
Tasa-arvovaltuutetun toimisto

Pursimo Mikko
Tasa-arvovaltuutetun toimisto